

Vogeltellingen op de Engelsmanplaat

Bird counts on Engelsmanplaat

HARRY SMIT

De Engelsmanplaat is een zandplaat in de Waddenzee gelegen tussen Ameland en Schiermonnikoog. Sinds 1975 worden er maandelijks vogeltellingen gedaan, voor zover het weer dat toelaat. Daarvoor zijn er ook wel vogeltellingen verricht, doch deze waren veel incidenteler van aard. De tellingen uit april 1975-december 1978 zijn gepubliceerd door Mes *et al.* (1980).

In dit artikel zullen de tellingen van april 1975-april 1986 aan de orde komen van (1) broedvogels, (2) vogels op hoogwatervluchtplaatsen en (3) sterns op slaapplaatsen in de nazomer. Tot slot wordt een aantal vogelsoorten besproken die incidenteel in grote aantallen voorkomen, zoals enkele eendesoorten en enkele roofvogels die de Engelsmanplaat als jachtgebied hebben.

Beschrijving gebied

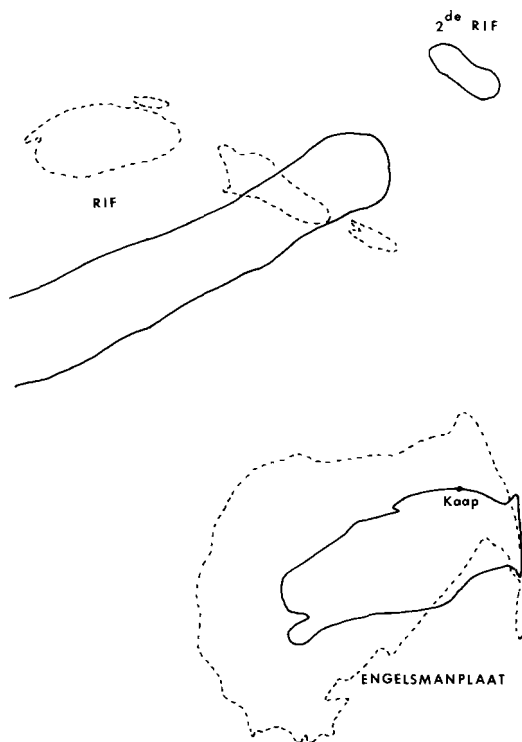
Sinds enkele tientallen jaren is de Engelsmanplaat onderhevig aan afvlakking en afslag. In 1966 lag het hoogste punt op 1.94 meter boven NAP, in 1977 was dit 1.30 meter en in 1986 1.06 meter (Rijkswaterstaat Delfzijl/Leeuwarden). De metingen zijn meestal vlak voor of na het broedseizoen verricht. In 1975 besloeg het eiland bij hoogwater een oppervlakte van *c.* 1.5 × 0.5 km. Op het centrale deel en het wat oostelijker deel bevonden zich in de zomer van dat jaar *c.* één meter hoge duintjes, begroeid met biestaregras. Het meest oostelijk gelegen gedeelte bestond uit een schelpenstrand, de Hiezel genaamd.

Door opstuiving konden de duintjes in de zomer echter hoger worden, in 1983 bijvoorbeeld 1.53 meter boven NAP. In 1976 was het oostelijk gelegen complex al verdwenen. Het centrale duincomplex heeft tot in 1982 standgehouden. Het complex was toen al een stuk kleiner geworden in vergelijking met de situatie in 1975. De uitwerpselen van de kolonie Grote Sterns van dat jaar hebben de afbraak aanzienlijk versterkt. Aan het einde van het broedseizoen van 1982 was het grootste duincomplex waar de Grote Sterns broedden, volledig afgestorven. In de winter daaropvolgend is het gehele duincomplex verdwenen. Een verheugende ontwikkeling is de groei van het Rif, de zandplaat ten noorden van de Engelsmanplaat. Deze plaat is gegroeid van 1.16 meter boven NAP in 1975 tot 1.80 meter in 1986. Begroeiing is hier echter nog afwezig. Ten noorden van het Rif heeft zich inmiddels een nieuwe zandplaat gevormd. Volgens De Haan *et al.* (1983) vindt er een cyclisch proces plaats van zandplaten, die vanuit de buitendelta naar binnen opschuiven (figuur 1). Op een gegeven moment wordt als gevolg daarvan de zandtoevoer naar de Engelsmanplaat

afgesneden, waardoor deze in hoogte afneemt. Na verontdieping van de geul tussen de plaat en zo'n zandbank groeien deze twee aan elkaar en kan de Engelsmanplaat weer in hoogte toenemen. De hele cyclus zou zo'n 90-100 jaar duren. De enige "bebouwing" op de Engelsmanplaat bestaat uit een baken voor de scheepvaart en sinds 1981 een huisje voor de vogelwachters van Staatsbosbeheer.

Methode

Broedvogels Het aantal paren broedvogels van de Engelsmanplaat werd eind mei-begin juni vastgesteld door middel van het tellen van de nesten. Latere vestigingen zijn (met uitzondering van de Grote Stern) niet meegerekend, omdat dit tweede legsel kunnen zijn. De Grote

Figuur 1. Veranderingen rond Engelsmanplaat *Changes around Engelsmanplaat.*

---- gemiddelde hoogwaterlijn in 1975 *mean high tide line in 1975;*

— gemiddelde hoogwaterlijn in 1986 *mean high tide line in 1986*

Stern kan zich ook later vestigen. Vanuit een schuiltent werden soms aanvullende waarnemingen gedaan om de verdeling Visdief/Noordse Stern vast te kunnen stellen.

Hoogwatervluchtplaatsen HVP-tellingen vonden plaats van c. 1 uur vóór hoogwater tot 1-2 uur erna. Tijdens de telling werd de gehele plaat rondgelopen. Sinds 1981 zijn de grotere soorten met een telescoop vanaf het huisje geteld. Het Rif is in de winter voor de tellers onbereikbaar. Alleen met helder weer konden de vogels met een telescoop vanaf de Engelsmanplaat worden geteld. Tellingen van het Rif zijn daarom veel incidenteler van aard en niet in dit artikel verwerkt. De resultaten van de tellingen worden weergegeven door middel van histogrammen, voor mei-aug (dit is de periode waarin de grootste aantalsveranderingen optreden) als gemiddelden per decade, in de rest van het jaar als maandgemiddelden. De resultaten worden vergeleken met de literatuur, vooral Smit & Wolff (1980).

In totaal werden 456 tellingen verricht die als volgt over het jaar zijn verdeeld: jan 7, feb 10, mrt 12, apr 14, 1-10 mei 12, 11-20 mei 36, 21-31 mei 41, 1-10 jun 36, 11-20 jun 36, 21-30 jun 46, 1-10 jul 35, 11-20 jul 45, 21-31 jul 39, 1-10 aug 22, 11-20 aug 19, 21-31 aug 11, sep 10, okt 12, nov 6 en dec 7.

De tellingen in de zomer zijn door de vogelwachters van Staatsbosbeheer verricht. In de winter werd de plaat lopend over het wad bereikt. In de maanden nov-jan vielen er nog wel eens tellingen uit vanwege het slechte weer. Enkele malen gebeurde het dat de tellers door extreem hoogwater werden verrast en de terugtocht alleen mogelijk was met de reddingsboot.

Broedvogels

Het zeer dynamische milieu van de Engelsmanplaat wordt gekenmerkt door een gering aantal soorten broedvogels. Het maximale aantal soorten per jaar was 7 (tabel 1). Na 1982, het jaar waarin de duintjes vrijwel waren verdwenen, was het aantal broedparen sterk teruggelopen. Dit gold vooral voor de Visdief en de Noordse Stern. Omdat de Noordse Stern op de laagste delen van de Engelsmanplaat broedt, heeft deze soort eerder dan de Visdief last van overstromingen. Al in 1979 (en later in 1983) heeft een halvering van het aantal broedparen plaatsgevonden. De Visdieven zijn pas na het verdwijnen van de duintjes sterk in aantal afgenomen.

Het aantal Kluten lag in 1983 nog in min of meer dezelfde orde van grootte als in de voorafgaande jaren, daarna is de soort als broedvogel verdwenen. De Scholekster daarentegen trok zich niets aan van het verdwijnen van de duintjes; het aantal paren was in 1983 zelfs nog toegenomen. Van de andere soorten is de achteruitgang al vóór 1983 begonnen. De Strandplevier was na 1980 vrijwel verdwenen. De Dwergstern is in 1981 sterk in aantal afgenomen en was het jaar daarna verdwenen. Opvallend is dat de Kokmeeuw zich als broedvogel tegelijkertijd heeft gevestigd met de Grote Stern. Het aantal paren is zeer gering gebleven. Het samen broeden van Kokmeeuw en Grote Stern is reeds door Veen (1977) beschreven.

Het broedsucces op de Engelsmanplaat is altijd zeer wisselend geweest. In jaren met slechte zomers vonden er veel overstromingen plaats. De vogels begonnen hierna onmiddellijk met een vervolgleg. In sommige jaren spoelden alle vervolglegsels weer weg en vlogen er geen jongen uit.

Hoogwatervluchtplaatsen

Rotgans *Branta bernicla* De Rotgans trok door van begin mei tot en met begin juni, met een piek in de tweede en derde decade van mei. In het najaar werden de grootste aantallen aangetroffen in sep-nov, met een piek in okt (figuur 2A). Dit komt overeen met het beeld van de gehele Nederlandse Waddenzee. De voorjaarspiek ligt hier eind april-begin mei. Maximum getelde aantallen: 2200 (12.5.1983) en 1850 (22.5.1982) in het voorjaar en 700 (17.10.1979) en 279 (14.10.1978) in het najaar. Niet elk jaar werden er grote aantallen in het voorjaar geteld; in sommige jaren bedroegen de maximum-aantallen slechts enkele tientallen. De aantallen met laagwater waren meestal hoger dan met hoogwater.

Bergeend *Tadorna tadorna* De grootste aantallen Bergeenden werden aangetroffen in de maanden okt-dec (figuur 2B). De stijging in sep valt samen met het begin van de terugtrek uit het Duitse ruigebied, zoals ook elders in de Waddenzee wordt gevonden. Maximum-aantallen: 1400

Tabel 1. Aantal paren broedvogels op Engelsmanplaat in 1975-85. *Numbers of breeding birds (pairs) on Engelsmanplaat.*

Soort <i>Species</i>	1975	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85
Scholekster <i>Haematopus ostralegus</i>	15	19	13	13	18	16	11	20	25	12	14
Strandplevier <i>Charadrius alexandrinus</i>	12	7	7	12	7	5	0	1	0	0	0
Kluut <i>Recurvirostra avosetta</i>	7	9	10	9	7	10	8	14	6	0	0
Kokmeeuw <i>Larus ridibundus</i>	0	0	0	0	0	0	33	2	0	0	0
Zilvermeeuw <i>L. argentatus</i>	0	0	0	1	0	3	0	0	0	0	0
Grote Stern <i>Sterna sandvicensis</i>	0	0	0	0	0	0	272	450	0	0	0
Visdief <i>S. hirundo</i>	400	440	440 ¹	500	517	900	650	875	150	0	23 ³
Noordse Stern <i>S. paradisaea</i>	200	200	170 ²	220	111	125	104	135	50	0	0
Dwergstern <i>S. albifrons</i>	35	50	38	55	24	27	7	0	0	0	0

¹ 430-450; ² 165-180; ³ incl. Noordse Stern

(12.10.1985), 1100 (14.12.1985) en 1020 (17.11.1984). De soort is de laatste jaren duidelijk in aantal toegenomen (maximum 1975-78: 260 vogels).

Eidereend *Somateria mollissima* De grootste aantallen werden aangetroffen in de periode begin mei-begin aug (figuur 2C). Maximum-aantallen: 2350 (9 en 13.6.1978) en 2000 (5.6.1979). In de winter waren wisselende aantallen aanwezig, van 0 tot een maximum van 850 (18.2.1981).

Scholekster *Haematopus ostralegus* Trok door van eind juli tot in okt, met een piek in sep. In het voorjaar namen de aantallen na februari af (figuur 2D). In de westelijke Waddenzee nemen de aantallen eveneens in aug toe, blijven tot dec vrij constant en vertonen een piek in jan. Na feb nemen de aantallen net als op de Engelsmanplaat af (Smit & Wolff 1980). Maximum-aantallen: 20 990 (14.10.1978) en 15 000 (3.9.1977). In de winter soms grote aantallen: 11 000 op 19.2.1983 en 10 000 op 2.2.1980.

Kluut *Recurvirostra avosetta* Werd nooit in grote aantallen waargenomen. Aanwezig van eind mrt-half nov; grootste aantallen in sep-okt. Eén winterwaarneming: 1 vogel op 14.2.1982. Maximum-aantallen 100 (23.10.1982) en 54 (22.10.1983). In 1975-78 geen piek in sep-okt. In de gehele Waddenzee is er een piek in de periode aug-okt.

Zilverplevier *Pluvialis squatarola* Trok in twee golven door, namelijk in de laatste twee decaden van mei en van de tweede decade van aug tot en met sep, een beeld dat overeenkomt met dat van de gehele Waddenzee (figuur 2E). Maximum-aantallen: 1375 (24.5.1985) en 1250 (25.5.1984) in het voorjaar en 1610 (30.8.1985) en 1365 (23.8.1984) in de nazomer; in de winter maximaal 560 (17.11.1985) en 360 (25.2.1984) vogels. De aantallen zijn de laatste jaren toegenomen (maximum 1975-78 645 vogels).

Kanoetstrandloper *Calidris canutus* Trok door van half juli tot en met half aug, met een piek in begin aug (figuur 2F). Dit beeld wijkt af van dat in de gehele Waddenzee (piek in sep). In de oostelijke Waddenzee is de soort in de winter en het voorjaar vrijwel afwezig. Maximum-aantallen op de Engelsmanplaat bedroegen 6050 (12.8.1984) en 5000 (26.7.1980). In nov-feb wisselende aantallen met een maximum van 2-4000 vogels op 8.11.1975. De aantallen van de laatste jaren zijn groter dan in 1975-78.

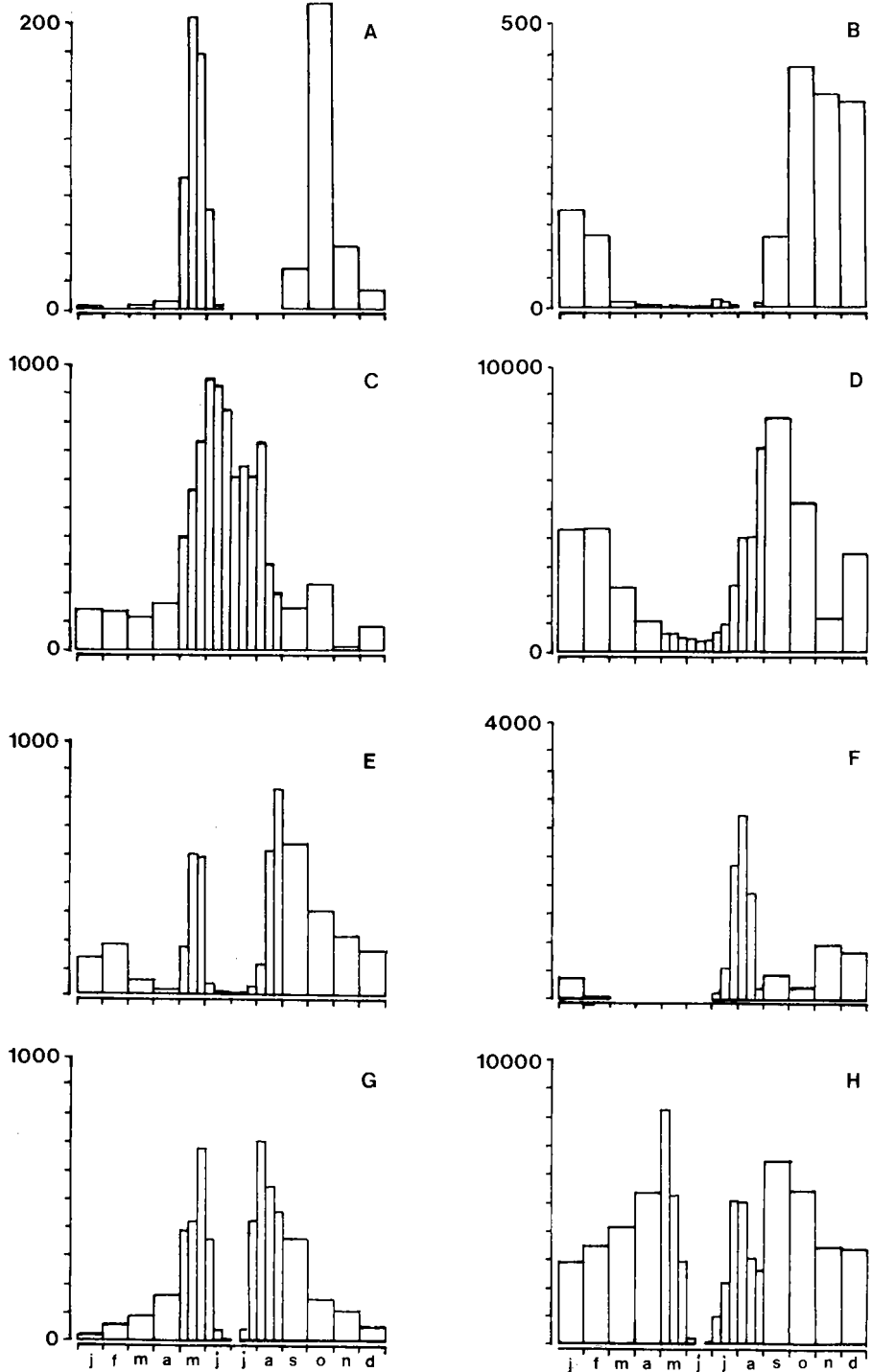
Drieteenstrandloper *Calidris alba* Trok in het

voorjaar door van begin mei tot en met begin juni met een piek eind mei; in de nazomer van eind juli tot en met sep, met een piek in aug (figuur 2G). Voor de gehele Waddenzee wordt alleen een piek aangetroffen in okt; in het voorjaar is er geen piek, maar nemen de aantallen vanaf maart af. Een verklaring hiervoor is dat plaatsen waar zich veel Drieteentjes ophouden, zoals de Noordzeestranden, dan niet worden geteld. Smit (1984) heeft al eerder gewezen op een piek in de doortrek rond eind mei-begin juni. De maximum-aantallen op de Engelsmanplaat bedroegen in het voorjaar 2112 (31.5.1985) en 1100 (23.5.1983) en in de nazomer 2145 (4.8.1984) en 1011 (27.7.1985). In de winter waren er doorgaans maar enkele tientallen Drieteentjes aanwezig (maximum 220 op 19.11.1978).

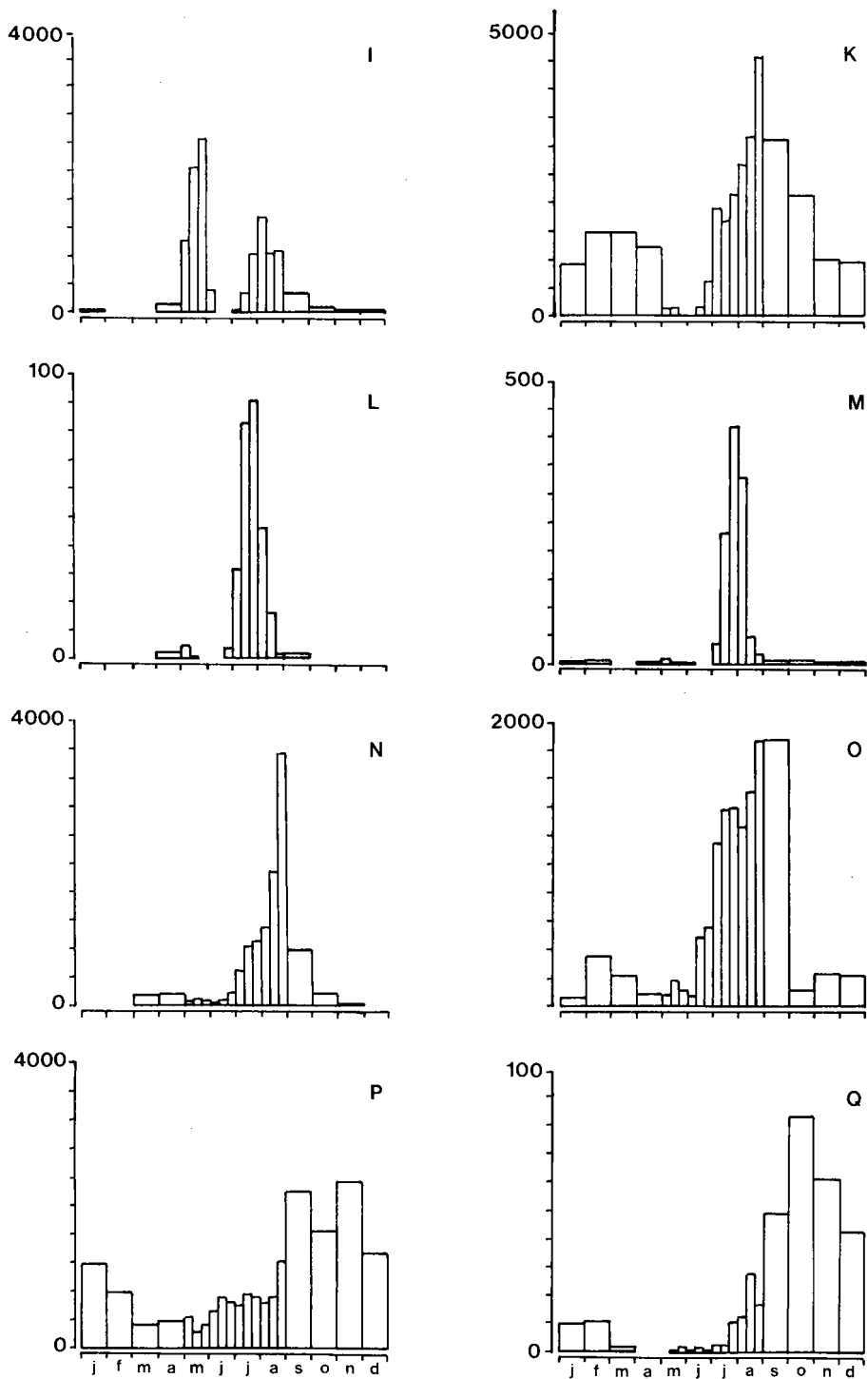
Krombekstrandloper *Calidris ferruginea* Werd in kleine aantallen waargenomen van half juli tot en met half aug. Er is één mei-waarneming en er zijn twee juni-waarnemingen. De meeste waarnemingen vielen in de tweede en derde decade van juli. Smit & Wolff (1980) vermelden voor de gehele Waddenzee een periode van eind juli tot en met sep. Mogelijk treedt er bij deze soort een verschuiving op in de aantallen in de loop van de tijd naar het westelijke deel van de Waddenzee, waar de soort in grotere aantallen wordt waargenomen dan in het oosten. De maximum-aantallen op de Engelsmanplaat bedroegen 60 (22.7.1984) en 47 (22.7.1981).

Bonte Strandloper *Calidris alpina* De aantallen namen toe vanaf feb tot een piek in begin mei, waarna de aantallen snel afnamen. In de nazomer trok de soort door van begin juli tot en met half aug en van eind aug tot en met okt (figuur 2H). Dit komt overeen met het beeld van de gehele Waddenzee. Volgens Smit & Wolff (1980) is de eerste piek in de nazomer het gevolg van doortrek van adulte vogels (vooral de ondersoort *schinzii*, later ook de ondersoort *alpina*), de tweede piek wordt veroorzaakt door eerstejaars vogels. Maximum-aantallen in het voorjaar 20-25 000 (29.4.1978) en 16 000 (5.5.1977), in de nazomer 15 000 (30.7.1983) en 10-14 000 (29.7.1975). De piekaantallen, vooral die in het voorjaar, lagen in 1975-1978 hoger dan in jaren daaropvolgend. In de winter bedroegen de maximum-aantallen 5750 (18.2.1977) en 5500 (16.12.1978).

Rosse Grutto *Limosa lapponica* Trok door in mei met een piek in de derde decade en van begin juli tot en met sep met een piek in begin aug (figuur 2I). Het doortrekbeeld komt overeen met dat van de gehele Waddenzee. Aantallen waren in het voorjaar hoger dan in de nazomer. Maximum-aantallen 6330 (26.5.1984) en 5400 (22.5.1983) in

Figuur 2. Gemiddeld aantal (mei-augustus per decade, september-april per maand) pleisterende vogels op Engelsmanplaat. *Average numbers of birds on Engelsmanplaat (May-August per decade, September-April per month).* (A) Rotgans *Brent Goose*; (B) Bergeend *Shelduck*; (C) Eidereend *Eider*; (D) Scholekster *Oystercatcher*; (E) Zilverplevier *Grey Plover*; (F) Kanoetstrandloper *Knot*; (G) Drieteenstrandloper *Sanderling*; (H) Bonte Strandloper *Dunlin*

(I) Rosse Grutto *Bar-tailed Godwit*; (K) Wulp *Curlew*; (L) Groenpootruiter *Greenshank*; (M) Steenloper *Turnstone*; (N) Kokmeeuw *Black-headed Gull*; (O) Stormmeeuw *Common Gull*; (P) Zilvermeeuw *Herring Gull*; (Q) Grote Mantelmeeuw *Great Black-backed Gull*

het voorjaar en 2630 (1.8.1984) en 1900 (1.8.1982) in de nazomer; in de winter in geringe aantallen aanwezig.

Wulp *Numenius arquata* Trok door van eind juni tot en met okt, met een piek eind aug; voorjaarsrek niet uitgesproken. In feb geringe toename, na april waren de meeste verdwenen (figuur 2K). Het beeld komt overeen met het beeld van de gehele Waddenzee. Maximum-aantallen in de nazomer 6883 (24.8.1984) en 5650 (30.8.1975) en in feb-mrt 4300 (14.2.1982) en 3300 (19.2.1983). Maximum-aantallen in de winter 3-4000 (8.11.1975) en 2000 (18.1.1976).

Groenpootruiter *Tringa nebularia* Trok door van de eerste decade van juli tot en met de tweede decade van aug met een piek in de tweede en derde decade van juli (figuur 2L). De soort was aanwezig van half april tot in okt, min of meer overeenkomend met het beeld voor de gehele Waddenzee, al worden elders in sep nog flinke aantallen gezien. Voorjaarsaantallen zijn evenals in de gehele Waddenzee gering; er was een piekje in april en de eerste twee decaden van mei. Maximum-aantallen: 482 (23.7.1981) en 380 (14.7.1984). In de jaren 1975-78 is deze soort nooit in grote aantallen waargenomen, het maximum-aantal uit die periode bedroeg 34 (13.7.1978).

Steenloper *Arenaria interpres* Trok door van begin juli tot en met half aug, met een piek eind juli (figuur 2M). Dit beeld komt overeen met het beeld voor de gehele Waddenzee, alleen valt daar de piek rond half aug. In Denemarken valt de piek net als op de Engelsmanplaat eind juli (Smit & Wolff 1980). Buiten deze periode waren er weinig Steenlopers aanwezig op de Engelsmanplaat. Maximum-aantal 1000 (26.7.1978 en 25.7.1985). In sommige jaren (b.v. 1976 en 1978) was er een duidelijke voorjaarspiek in mei aanwezig; maxima 160 (21.5.1976) en 38 (5.5.1978). De laatste jaren worden er in het voorjaar nauwelijks Steenlopers waargenomen.

Kokmeeuw *Larus ridibundus* De grootste aantallen werden waargenomen in de derde decade van aug (figuur 2N). Dit beeld komt overeen met het beeld voor de gehele Waddenzee. In mrt-apr was er eveneens sprake van toename van de aantallen, doch dit was niet elk jaar en de aantallen waren veel geringer. Volgens Smit & Wolff (1980) zijn dit tweede en derde kalenderjaars vogels. Maximum-aantallen in het voorjaar 600 (29.4.1984) en 527 (28.3.1982), in de nazomer 8300 (22.8.1984) en 3860 (30.7.1983). In de winter waren nauwelijks Kokmeeuwen aanwezig op de Engelsmanplaat, hooguit enkele tientallen.

Stormmeeuw *Larus canus* De grootste aantallen werden waargenomen van half juni-sep, met een piek in de derde decade van aug en in sep (figuur 2O). Voor de gehele Waddenzee valt de piek vroeger, namelijk in juli. In sep werden niet altijd grote aantallen waargenomen. In het voorjaar werden de grootste aantallen waargenomen in feb-mrt. Dit is vroeger dan voor de gehele Waddenzee wordt opgegeven, waar de grootste aantallen in mrt-apr worden waargenomen. Maximum-aantallen in de nazomer 8000 (17.7.1975) en 5000 (8.9.1979), in het voorjaar 1245 (15.2.1976) en 900 (9.2.1985). In de winter (nov-jan) maximum-aantallen van 810 (6.11.1980) en 600 (23.12.1982). De aantallen van deze soort konden van dag tot dag sterk verschillen, afhankelijk van het tijdstip van tellen en de nabijheid van vissersboten.

Zilvermeeuw *Larus argentatus* De grootste aantallen werden waargenomen in sep-jan (figuur 2P). Dit komt overeen met het beeld voor de gehele Waddenzee. Maximum-aantallen 10 000 (3.9.1977) en 6200 (11.1.1986). De aantallen van deze soort kunnen net als bij de Stormmeeuw van dag tot dag sterk variëren.

Grote Mantelmeeuw *Larus marinus* De grootste aantallen werden waargenomen in sep-dec (figuur 2Q), min of meer overeenkomend met de situatie in de gehele Waddenzee (Boere & Zegers 1977; Zegers 1985). Maximum-aantallen 230 (7.10.1976) en 165 (6.11.1980).

Slaapplaatsen van sterns

Vier soorten sterns kunnen in flinke aantallen waargenomen worden op de slaapplaats in juli en aug. Dit zijn Visdief, Noordse Stern, Dwergstern en Grote Stern.

Visdief/Noordse Stern *Sterna hirundo*/*S. paradisaea* De twee soorten werden op de slaapplaats altijd te zamen geteld, aangezien ze in de schemer niet meer van elkaar waren te onderscheiden. Na de eerste decade van aug namen de aantallen sterk af. De grootste aantallen werden in de tweede en derde decade van juli waargenomen. Maximum-aantallen 2950 (19.7.1978) en 1800 (24.7.1978).

Dwergstern *Sterna albifrons* Gebruikte de plaat als slaapplaats vanaf de eerste decade van juli tot en met de eerste decade van sep. Grootste aantallen in de derde decade van juli en de eerste decade van aug. Maximum-aantallen 1000 (12.8.1978) en 900 (25.7.1980). Na 1980 zijn de aantallen sterk afgenomen, en komen niet meer boven de 250 uit. Alleen 1984 kende nog een kleine opleving met een maximum van 600 vogels.

Grote Stern *Sterna sandvicensis* Gebruikte de Engelsmanplaat als slaappleats van half juli tot en met de eerste decade van sep. Maximum-aantallen: 1025 (27.7.1984) en 320 (16.7.1983).

Incidentele soorten

Eenden In de geulen rond de Engelsmanplaat kunnen enkele eendesoorren soms in grote aantallen worden aangetroffen. De Zwarte Zeeëend *Melanitta nigra* is alleen in 1975-77 in grote aantallen aangetroffen. Vanaf de tweede week van mei tot half juni verbleven er maximaal 1600 (1977) en 1000 vogels (1975). Maximum-aantallen werden waargenomen in de tweede decade van mei. Brilduikers *Bucephala clangula* werden het gehele jaar door waargenomen met de grootste aantallen in nov-mrt. Maximum-aantal 700 (8.2.1977). Middelde Zaagbekken *Mergus serrator* werden eveneens het gehele jaar door gezien. Grootste aantallen in de wintermaanden, maximaal enkele tientallen vogels. De Toppereend *Aythya marila* werd van half okt tot en met feb waargenomen. Maximum-aantal 1200 (14.12.1985).

Roofvogels Van de roofvogels die de plaat regelmatig als jachtterrein gebruikten, moet in de eerste plaats de Slechtvalk *Falco peregrinus* worden genoemd. Vanaf december 1980 werd van half september tot en met half mei vrijwel maandelijks één vogel waargenomen. Hiervoor waren er slechts enkele waarnemingen bekend. Op 16.10.1985 waren twee vogels aanwezig. De Slechtvalk gebruikte het huisje en het baken als rust- en slaappleats. Hier werden ook de prooiresten gevonden. Voor het grootste deel betrof dit steltlopers: Bonte Strandloper, Zilverplevier, Scholekster, Steenloper, Tureluur, Kanoetstrandloper en Goudplevier *Pluvialis apricarius*. Verder zijn als prooirest gevonden Spreeuw *Sturnus vulgaris*, Noordse Stern, Merel *Turdus merula* en als rariteiten Kleine Alk

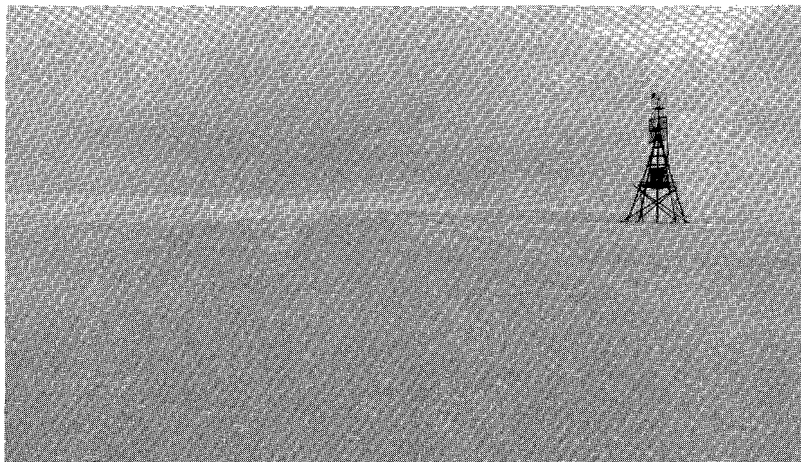
Alle alle en Waterral *Rallus aquaticus*, soorten die normaal gesproken niet op de Engelsmanplaat voorkomen.

Incidenteler zijn de waarnemingen van het Smelleken *Falco columbarius*; deze is van okt tot en met mei waargenomen. In de zomer, vooral in aug werden regelmatig jagende Boomvalken *Falco subbuteo* waargenomen. In 1984 bleek meer dan 50% van de prooien uit Tapuiten *Oenanthe oenanthe* te bestaan (Bijlsma & van Diermen 1986).

Belang Engelsmanplaat

In 1978 werd het aantal paren Visdieven in Nederland geschat op meer dan 10 000 paar (Teixeira 1979). Nadien zijn geen landelijke gegevens meer gepubliceerd. In 1978 broedden 500 paar Visdieven (5% van het landelijk totaal) op de Engelsmanplaat. Indien we aannemen dat het totale aantal broedparen in Nederland gelijk is gebleven dan heeft maximaal 9% (1980) van het landelijk totaal op de Engelsmanplaat gebroed. Voor de Noordse Stern werd het aantal paren in Nederland in 1978 geschat op 1200-1500 paar (Teixeira 1979). Hiervan broedde dat jaar 15-18% op de Engelsmanplaat, een maximum. Voor de Dwergstern werd het aantal broedparen in Nederland in 1978 op 320 paar geschat (Teixeira 1979) en in 1980 op 350 paar (Osieck 1986). In 1978 broedde 17% van het landelijk totaal op de Engelsmanplaat, het maximum. In 1982-83 bedroeg het aantal paren Grote Sterns in Nederland respectievelijk 9750 en 9400 paar (J. Rooth in Meininger 1986), met 3 en 5% van het landelijk totaal op de Engelsmanplaat. Voor de overige soorten broedvogels is landelijk gezien de Engelsmanplaat van geringe betekenis.

Volgens Zegers (1985) komt op de Engelsmanplaat gemiddeld c. 2% van het totale aantal vogels in de Waddenzee voor. Uit de hier gepresenteerde aantallen blijkt dat het maximale percentage voor de meeste soorten tussen de 5 en 7% ligt. Twee

Het baken op de Engelsmanplaat (Piet Veel). *The beacon on Engelsmanplaat.*

soorten vormen hierop een uitzondering, namelijk Drieteenstrandloper en Steenloper. Volgens Smit (1984) komen in de Waddenzee in het voorjaar rond de 7000 Drieteentjes voor; hiervan is dan maximaal 16-30% op de Engelsmanplaat aanwezig. Van de Steenloper is in de nazomer maximaal 15% aanwezig op de Engelsmanplaat. Volgens Osieck (1982) en Osieck & Braakhekke (1986) voldoen drie soorten aan de 1%-norm: Kanoetstrandloper, Scholekster en Steenloper. Aan deze lijst kunnen toegevoegd worden Zilverplevier, Wulp en Drieteenstrandloper. Behalve voor steltlopers is de Engelsmanplaat ook belangrijk voor een aantal soorten sterns. In de nazomer kunnen flinke aantallen aanwezig zijn, en vooral voor de Dwergstern is de Engelsmanplaat belangrijk als slaappleats.

Toekomst Engelsmanplaat

Uit het voorafgaande zal duidelijk zijn dat de Engelsmanplaat thans als broedgebied van geen betekenis meer is. Deze functie wordt langzamerhand door het Rif ten noorden van de plaat overgenomen. De eerste soort die hier broedde (1976) was de Scholekster. Dit bleef lange tijd de enige broedvogel, tot in 1983 de Noordse Stern volgde. In 1984 volgden Dwergstern en de Kluut. In 1985 waren de aantallen broedparen al flink opgelopen: 56 paar Noordse Sterns/Visdieven, 5 paar Dwergsterns, 6 paar Scholeksters en 1 paar Kluten; ook werd een paartje Strandplevieren waargenomen, maar tot broeden is het niet gekomen.

Als hoogwatervluchtpiaats blijft de Engelsmanplaat wel belangrijk. De meeste soorten vertonen een opmerkelijke plaatstrouw. Bij overstromingen werd geregeld geconstateerd dat de meeste soorten pas op het allerlaatste moment wegvlogen naar het hoger gelegen Rif, of indien dit ook onder water liep, naar Schiermonnikoog, Ameland of de Friese kust. Direct nadat de eerste delen van de Engelsmanplaat weer droogvielen, keerden de eerste vogels terug. Het Rif herbergt dus alleen grote aantallen vogels als de Engelsmanplaat onder water staat. Alleen Drieteenstrandloper, Scholekster en Grote Mantelmeeuw gebruikten het Rif geregeld als hoogwatervluchtpiaats. De laatste soort werd zelfs in veel grotere aantallen op het Rif waargenomen dan op de Engelsmanplaat.

Dankbetuiging De volgende personen of instanties wil ik bij deze bedanken voor hun medewerking: G. Mast en Staatsbosbeheer Friesland voor hun toestemming het vogelwachtershuisje te mogen gebruiken, A. Baas, T. Baak, T. Bakker, F. de Buijzer, R. van Diggelen, H. Glorie, C. ten Haaf, L. Hofstee, F. Koster, R. G. Mes, A. Olsthoorn, K. Olsthoorn, R. Schuckard, P. Veel en vele anderen voor het verrichten van de hvp-tellingen en Rijkswaterstaat (Delfzijl, Leeuwarden) voor het beschikbaar stellen van kaartmateriaal.

Summary

In this paper a review is given of the numbers of breeding birds (tabel I), the numbers of roosting waders, terns, brent geese and some species of ducks, and birds of prey. Engelsmanplaat is a sandbank in the Waddensea between the islands of Ameland and Schiermonnikoog, with small dunes covered wit sand couch. After 1982 this plant had disappeared completely, due to a reduction in size and altitude of the sandbank. As a result, the colony of terns decreased and was almost reduced to zero in 1983. Only the number of breeding Oystercatchers was not influenced. A new sandbank north of Engelsmanplaat (Rif) is increasing in importance as a breeding site for terns and waders. At present the Engelsmanplaat is still important as a high tide roost. Sanderling and Turnstone are found in important numbers compared with the total numbers in the Waddensea.

Non-breeding terns use Engelsmanplaat as a nocturnal roost; especially the Little Tern is found in large numbers. Of the birds of prey the Peregrine uses Engelsmanplaat as a feeding and resting area in winter; preys found are mostly waders. The Merlin is seen much less often. The Hobby is seen only at the end of the summer; preys are migrating song birds, especially Wheatear.

Literatuur

- BOERE G. C. & ZEGERS P. M. 1977. Wadvogeltellingen in het Nederlandse Waddengebied in 1974 en 1975. *Watervogels* 2: 161-173.
- BIJLSMA R. G. & VAN DIERMEN J. 1986. De Boomvalk *Falco subbuteo* als broedvogel op de Nederlandse Waddeneilanden. *Limosa* 59: 135-137.
- DE HAAN H., IJBEMA R. & REITSMA D. T. 1983. Engelsmanplaat. Stichting 't Fiskershúske, Moddergat.
- MES R., SCHUCKARD R. & SMIT H. 1980. Flora en fauna van de Engelsmanplaat. (Mededeling Werkgroep Waddengebied 5) Stichting Veth, Leiden.
- MEININGER P. L. 1986. Kluut *Recurvirostra avosetta*, plevieren *Charadrius* en sterns *Sterna* als broedvogels in het Deltagebied in 1979-85. *Limosa* 59: 1-14.
- OSIECK E. R. 1982. Belangrijke waterrijke vogelgebieden in Nederland. *Limosa* 55: 43-55.
- 1986. Bedreigde en karakteristieke vogels in Nederland. Vogelbescherming Zeist.
- OSIECK E. R. & BRAAKHEKKE W. G. 1986. Aanvullingen en verbeteringen op de lijst van belangrijke vogelgebieden in Nederland. *Limosa* 59: 75-81.
- SMIT C. J. & WOLFF W. J. (red.) 1980. Birds of the Waddensea. Balkema, Rotterdam.
- SMIT H. 1984. Voorjaarsstelling van de Drieteenstrandloper *Calidris alba* in het Waddengebied. *Limosa* 57: 113-115.
- TEIXEIRA R. M. 1979. Atlas van de Nederlandse broedvogels. Natuurmonumenten, 's-Graveland.
- VEEN J. 1977. The Sandwich Tern. Functional and causal aspects of nest distribution. *Behaviour* 20 (Suppl.).
- ZEGERS P. M. 1985. Vogeltellingen in het Nederlandse deel van de Waddenzee 1976-1979. (Rapport 1985-10) Staatsbosbeheer, Utrecht.

H. Smit, Emmastraat 43A, 1814 DM Alkmaar

Aanvaard voor opname 28 april 1987